Milliyet Sanat, 15.6.92

4. Uluslararası Tiyatro Festivali'nin ardından

Kepenkleri açalım

Zehra İpşiroğlu

Yıllardır büyük bir başarıyla sürdürülen Uluslararası İstanbul Festivali'nin içinde en az ilgiyi öteden beri Tiyatro Festivali görmüştür. Tiyatronun yeterince önemsenmemesinden mi? Tiyatro izleyicisinin sinema ya da müzik izleyicisine oranla daha az oluşundan mı? Festivali destekleyen kuruluşların tiyatroya gereken önemi vermemelerinden mi? Bilemiyorum, bildiğim hep festival öncesi yaşanılan bir heyecan, bir gerilim; Tiyatro Festivali bu yıl gerçekleşecek mi, paramız yeterli mi, izleyici gelecek mi gerilimi... Oysa Tiyatro Festivali'nin tiyatro yaşamımıza katkısı yadsınamaz, eldeki olanaklar biraz daha fazla olsa bu katkının kaç kat artabileceği de yadsınamaz. Şunu kabul etmeliyiz ki, tüm sanat dalları içinde en geride saydığımız alan tiyatro. Alışılagelmiş olanın sınırlarının en zor kırıldığı, en az özgür, en az yaratıcı olabildiğimiz alan tiyatro, istisnalar var kuşkusuz ama onların da gereken ilgiyi görememeleri, (bu yılki Avni Dilligil ödüllerinin sonuçları bunu ne yazık ki çok çarpıcı biçimde gösteriyor), değerlendirme ölçütlerinin de henüz yeterince gelişmemiş olduğunu gösteriyor. Böylesine kısır bir ortamda Uluslararası bir Tiyatro Festivali'nin önemi tartışma götürmez.

4. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali'nde Münih Freies Theater'in sunduğu "Macbeth" festivalin en ilginç, aynı zamanda da en şaşırtıcı oyunl

Uluslararası Festival pencerelerin kepenklerini açmak ve dışarı bakmak anlamına geliyor. Dışarda ne olup bitiyor? Başka ülkelerin, toplumların insanları nasıl tiyatro yapıyorlar? Dramaturji, sahneleme ve oyunculuk anlayışları nasıl? Bu, kendimizi küçümsemek, dışarda olup bitene de hayran olmak anlamına gelmiyor. Ama biz tiyatronun neresindeyiz, güçlü ve iyi olduğumuz alanlar hangi alanlar, sorunlarımız ve eksiklerimiz neler, kendi olanaklarımızı nasıl geliştirebiliriz, engellerimizi nasıl aşabiliriz vb. sorunlarla hesaplaşmak anlamına geliyor.

Uluslararası Tiyatro Festivali aynı zamanda tiyatro yaşamımıza renk katan en çarpıcı oyunlarla sesimizi yurt dışında da duyurabilmemizi sağlıyor. Bu açıdan festivale Tiyatro Eleştirmenler Birliği'nin seçtiği oyunların çağırılmasının özel bir anlamı var. Nitekim yurtdışından çağrılan yabancı eleştirmenlerin tümü de "Orestaia"nın genç kadrosunu hayranlıkla izledi. "Sevdalı Bulut"dan ise büyülendiler. Bu oyunların, özellikle de türlü halk motiflerinden gücünü alan "Sevdalı Bulut"un Uluslararası Tiyatro Festivali kapsamında sunulabilmesi bizler için çok büyük bir kazanç.

Olanakların kısıtlılığı yüzünden geçen yıl olduğu gibi bu yıl da sadece üç yabancı topluluk çağrılabildi. Geçen yılki oyunlar "Kafkas Tebeşir Dairesi", "Tartuffe" ve "Kral Ubu" çağdaş tiyatro anlayışı doğrultusunda çarpıcı örnekler sunuyorlardı. Bu yıl "Macbeth", "Kral Lear" ve "Bir Yaz Gecesi Rüyası" ile çeşitli Shakespeare yorumları sunuldu. Bu oyunlar bizleri bugünün tiyatro anlayışıyla düşünsel düzeyde bir hesaplaşmaya çağırıyor. Shakespeare bugün bize ne söylüyor? Çeşitli toplumların ve kültürlerin tiyatrocuları Shakespeare'e nasıl yaklaşıyorlar? Söz gelimi Alman Tiyatrosu'yla Romen Tiyatrosu arasında ortak olan ya da ayrılan noktalar neler? Hangi topluluğun yorumu bizlere daha yakın geliyor, hangisini yadırgıyoruz? Shakespeare bizim toplumumuzda ne ifade ediyor? Şimdiye değin bizde nasıl sahnelendi (söz gelimi B.Sabuncu'nun kaç yıl önce sahnelediği "Bir Yaz Gecesi Rüyası"nı hâlâ unutamıyorum) ve gelecekte neler yapılabilir? Tüm bu soruların üzerinde düşünmek "Bu Shakespeare yorumunu çok beğendim ya da beğenmedim, büyük bir tat aldım ya da almadım"ın ötesinde bir etkinliği koşulluyor izleyiciden. Bence, "beğendim, beğenmedim" gibi çarçabuk değerlendirmelerden önce, başımızı pencereden dışarı çıkartıp bakmayı ve görmeyi öğrenmeliyiz; göremeyen göz nasıl bir değerlendirme yapabilir ki!

Münih Freies Theater'in sunduğu "Macbeth" festivalin en ilginç, aynı zamanda da en şaşırtıcı oyunlarından biri olarak değerlendirilebilir bence. Bu yorumu beğendim ya da beğenmedim gibi bir değerlendirmeyi istesem de yapamam, çünkü "Macbeth"i sadece bir kabagüç ve şiddet gösterisine indirgeyerek, estetik haz duygusunu daha ilk anda kıran bir yorum, alabildiğine kışkırtıcı ve çarpıcı... Daha ilk anda buz gibi bir rüzgar esiyor sahneden izleyicilere doğru, Shakespeare tipleri birbirleriyle kıyasıya savaşan Zombiler'e dönüşüyor. Shakespeare'in şiirsel dili çözülüp dağılıyor, baskı mekanizması dans, hareket, müzik ve türlü görsel etkilerle somutlaştırılıyor. Kaykayların üstünde dans eden cadılar, bir iki küçük devinim ve mimikle Lady Macbeth'e dönüşen Macbeth, baş aşağı işkence makinesine asılı kadın ve makinenin üstünde sigaralarını tüttüren askerler. klasik müzik esliğinde "Bu şatonun ne güzel bir konumu var!" (dieses Schloss hat eins anganehme Lage) kanon'u, açılan, kapanan savrulan paltolarla giderek yoğunlaşan kapana kıstırma dansı ve oyunun finalindeki tüyler ürpertici savaş sahnesi... İzleyicinin belleğine yerleşen garip görüntüler, resimler, kulağında kalan melodiler... Dilin çözülmesi, yinelemeler, vurgulamalar müziğin biçimlendirme ögelerinin dilde ve oyunun tüm yapısında belirginleşmesi, oyunculuk, koreografi ve müziğin bir bütünü oluşturduğu tümcel bir tiyatro anlayışı...

Bu yorumun kendi içinde ne denli başarılı olup olmadığı, sarkan ya da aksayan yanlarının ne olduğunun saptanması ayrı bir konu. Burada amacımın eleştiri yazmak değil, böylesine alışılmadık bir yorumun festivalin - pencerenin kepenklerini açmak- çizgisine ne denli uygun düştüğünü saptamak. Ama bunun için pencereden dışarı bakma, hoşumuza gitmeyen ya da bizi yadırgatan bir şey oldu mu başımızı hemen çevirmeme zahmetine katlanmamız gerekiyor. Dünyada ne var görelim, izleyelim, üzerinde birlikte düşünelim, tartışalım ama önce görelim...

Önümüzdeki yıl kepenkleri açmak konusunda, festivale daha fazla destek sağlanması umuduyla... ■

şaşırtıcı oyunlarından biri oldu

Ü b e r s e t z u n g

(teilweise) aus MILLIYET Sanat vom 15. 6. 1992

Nach dem 4. Internationalen Theaterfestival

Macht die Fensterläden auf!

Zehra Ipşiroğlu

.....

MACBETH, vom "Freien Theater München" dargeboten, kann m. E. als eine der interessantesten und gleichzeitig frappierendsten Aufführungen des Theaterfestivals gelten. Ich könnte, selbst wenn ich wollte, nicht sagen, es gefällt oder gefällt mir nicht, denn MACBETH ist, reduziert auf die reine Darstellung von roher Macht und Gewalt und in einer Weise interpretiert, die jede Freude an der Ästhetik sofort zerstört, bis zum äußersten provozierend und drastisch --- Schon im ersten Moment schlägt dem Zuschauer von der Bühne her ein eiskalter Wind entgegen, die Shakespere'schen Fi- guren wandeln sich zu Zombies. Shakespeare's poetische Sprache löst sich auf, der Zwangsmechanismus wird durch Tanz, Musik und verschiedene visuelle Faktoren konkretisiert. Auf skate-bords tanzende Hexen, ein Macbeth, der sich durch geringe Bewegungen und durch Mimik in die Lady Macbeth verwandelt, die Frau, die kopfüber an der Foltermaschine hängt und über ihr zigarettenrauchende Soldaten, zu klassischer Musik der Kanon: "Dieses Schloß hat eine angenehme Lage", ein in die Enge treibender Tanz, der sich durch öffnende, schließende, flatternde Mäntel immer mehr zur Falle verdichtet und im Finale die haarsträubende Kriegsszene --- Fremdartige Erscheinungen und Bilder, die sich im Gedächtnis des Zuschauers einnisten, Melodien, die im Ohr bleiben --- Auflösung der Sprache, Wiederholungen, Betonungen und Formelemente der Musik, die im sprachlichen Ausdruck und der Gesamtstruktur des Spiels evident sind, sowie Darstellungskunst, Choreografie und Musik bilden gemäß der Auffassung vom Gesamtheitstheater eine Einheit.

Ein anderes Thema wäre, inwiefern diese Interpretation in sich selbst Erfolg hat und was daran überflüssig oder unausgeglichen ist. Ich will hier keine Kritik schreiben, ich will nur feststellen, wieweit eine so ungewöhnliche Interpretation der Festival-Linie des "öffnens der Fensterläden" entspricht. Dafür aber müssen wir uns die Mühe machen, aus dem Fenster hinauszuschauen und nicht sofort den Kopf abzuwenden, wenn uns etwas begegnet, das uns nicht so sehr angenehm ist oder uns scheu macht. Sehen wir, was es in der Welt gibt, folgen wir ihm, denken wir gemeinsam darüber nach, diskutieren wir, aber sehen wir's uns zunächst einmal an!

In der Hoffnung auf größere Unterstützung, was das öffnen der Fensterläden im nächsten Jahr betrifft ---

18. 6. 1992
ire[illegible]